

Onderzoek naar religieus en levensbeschouwelijk
geïnspireerde solidariteit in de welvaartsstaat

Stedelijke contexten onder de loep

Gentse en Vilvoordse contextschetsen met een focus op lokaal
sociaal beleid in relatie tot het - religieuze – middenveld

Rapport 1

Werken mee aan dit rapport

Prof. dr. Griet Roets, Prof. dr. Peter Raeymaeckers,
Dr. Caroline Vandekinderen, Dries Ver Elst

Dit rapport maakt onderdeel uit van het SOLIGION project, een onderzoek naar religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteit in de welvaartsstaat.

Dit project wordt gedragen door onderzoekers aan de Universiteit Antwerpen, UGent en KU Leuven, en verrijkt door de bijdrage van organisaties uit het Vlaamse middenveld.

Het onderzoek loopt tot eind september 2024 en wordt uitgevoerd met steun van de Vlaamse overheid (FWO-SBO).

Voor meer informatie over dit onderzoeksproject, check onze website:
www.soligion.be

Inhoudstafel

Inleiding	5
Historische schets	6
Subsidiariteit: de staat als laatste redmiddel?.....	6
Vroege wortels van een sociaal georiënteerd welvaartsregime.....	7
Het ontstaan van het OCMW als lokaal vliegwiel: een specifieke vorm van complementariteit.....	8
Naar een herschaling van publieke verantwoordelijkheden?.....	10
Gent	12
Inleiding en probleemstelling.....	12
Gentse contextschets	13
Demografie	13
Armoedecijfers.....	14
Lokaal Sociaal Beleid in relatie tot materiële hulp en doorverwijzing	15
Welzijnsbureaus.....	15
Toekomstmodel materiële hulp.....	15
Dynamieken in het religieuze middenveld.....	20
KRAS.....	20
Religieuze solidariteitsinitiatieven zonder geformaliseerde samenwerkingen.....	23
Diverse beleidscontexten	23
Vilvoorde	25
Inleiding en probleemstelling.....	25
Vilvoordse contextschets	26
Demografie	26
Nabijheid Brussel.....	26
Armoedecijfers.....	28
Lokaal Sociaal beleid.....	28
OCMW - Sociaal Huis.....	28

Voedselhub	31
Dynamieken religieus middenveld.....	32
Religieuze solidariteitsinitiatieven zonder geformaliseerde samenwerkingen.....	33
Diverse beleidscontexten	34
Besluit	35
Bibliografie	37
Over de auteur	40
Gerelateerde publicaties.....	41

Inleiding

Religie blijkt een belangrijke bron van inspiratie om hulp te bieden aan medemensen in nood en om solidariteitsinitiatieven vorm te geven. Deze hulpverlening valt binnen een informeel (midden)veld en omvat een cruciaal onderdeel in de dynamiek van stedelijke hulpverlening.

Het Soligion-onderzoeksproject is een samenwerking tussen de Universiteit Antwerpen, de Universiteit Gent en de KULeuven. Het project ontstond uit de vaststelling dat het welvaartsregime in Vlaanderen er niet in slaagt (iedere) inwoner uit armoede te houden, en dat verschillende vormen van solidariteit deze leemte proberen in te vullen. Opvallend hierbij zijn de vele diverse religieuze en levensbeschouwelijke initiatieven die deze solidariteit opnemen en bijgevolg een belangrijk vangnet vormen. Het Soligion-onderzoeksproject probeert deze religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteit beter te begrijpen en na te gaan welke plaats deze vormen van solidariteit vandaag en in het verleden in ons welvaartsregime innemen en zouden kunnen innemen. Het gaat hierbij om initiatieven die, vanuit een religieuze inspiratie, collectieve actie organiseren voor en/of ondersteuning en hulp bieden aan mensen in kwetsbare posities (Maes et al., 2024).

Gent en Vilvoorde vormen de twee stedelijke contexten waarin dit deelonderzoek, met een specifieke focus op doorverwijzing en financiering (wederkerigheid), werd gevoerd. Een bewuste keuze, aangezien het twee erg verschillende contexten zijn op vlak van het lokaal sociaal beleid, inplanting en organisatie van het OCMW/ Sociaal Huis, demografisch,... wat verderop in het rapport duidelijk zal worden. **Dit eerste rapport in een drieluik** focust op de contextschetsen van beide steden om als lezer inzicht te krijgen in de specifieke beleidscontexten waarin het onderzoek is gevoerd. Deze contextschetsen werden echter niet lukraak samengesteld maar richten zich op het lokaal sociaal beleid met een specifieke focus op de OCMW's en de lokale religieuze solidariteitsinitiatieven. Concreet kregen deze contextschetsen vorm door beleidsdocumenten, convenanten,... uit de respectievelijke steden te analyseren, de lokale religieus geïnspireerde solidariteitsinitiatieven in beeld te brengen en door in gesprek te gaan met beleidsactoren uit beide steden, aan de hand van semi-gestructureerde interviews (kwalitatief onderzoek). De contextschetsen, in dit eerste rapport, bieden een bagage om als lezer de uitgebreide inzichten en concepten uit de

volgende twee rapporten over de thema's 'doorverwijzing en de rol van brugfiguren' en 'financiering en wederkerigheid' ten volle te begrijpen en te kunnen interpreteren.

Om lokale beleidscontexten beter te kunnen vatten, is echter ook een brede historische schets over het Belgisch welvaartsregime onmisbaar. Deze bredere historische schets vloeit vervolgens over in de specifieke en erg diverse contextschetsen van de steden Gent en Vilvoorde. Hierin wordt per stad een inkijk geboden in de demografie, het plaatselijk lokaal sociaal beleid en het lokaal religieus middenveld. Maak alvast kennis met beide stedelijke contexten, om met voldoende bagage de andere rapporten (met concrete inzichten over doorverwijzing, de rol van brugfiguren en financiering) te kunnen aanvatten.

Historische schets

Subsidiariteit: de staat als laatste redmiddel?

Vanaf eind achttiende eeuw ontwikkelde de Belgische overheid publieke vormen van armen- en ziekenzorg als voorlopers van het sociaal werk in de OCMW's. Een belangrijk keerpunt was de annexatie van de Zuidelijke Nederlanden door Frankrijk in 1795. Onder invloed van het Franse bestuur en voortbouwend op al bestaande initiatieven ging de staat optreden als regelgever van lokaal georganiseerde 'openbare onderstand'. In 1796 werden de Burelen van Liefdadigheid en de Burgerlijke Godshuizen opgericht, die vanaf dan onder openbaar lokaal bestuur vielen (Van Damme, 1985). Wie voor zichzelf kon zorgen maar thuis kon blijven, viel onder de bevoegdheid van de Burelen, en ontving huiselijke bijstand zoals kleding, levensmiddelen, geneesmiddelen, verwarming, beddengoed ... Wie niet thuis kon blijven vanwege jonge leeftijd, gezondheid of ouderdom, werd in de hospitalen en liefdadigheidsinstellingen van de (Burgerlijke) Godshuizen opgenomen.

De Belgische overheid vulde deze hulpverlening minimaal in. In de negentiende eeuw was de idee van de zogenaamde 'nachtwakersstaat' dominant. De staat diende zich tot het strikt noodzakelijke te beperken, en in het domein van de armoedebestrijding was dat het lenigen van de ergste noden en het voorkomen van sociale onrust. Armoede werd bovendien gedefinieerd als een moreel probleem. De arme was zelf schuldig aan zijn

verpaupering, maar kon uit deze toestand opklimmen via religieuze moralisering en sociale disciplinerings (Van Damme, 1985).

Bijgevolg werd ingezet op het activeren van de 'arbeidsbekwame' bevolking (Villadsen, 2007), onder meer via publieke werkhuizen voor 'valide paupers' om armoede, bedelarij en landloperij het hoofd te bieden. De publieke armenzorg werd vooral voorbehouden voor 'arbeidsonbekwame armen', die het 'verdienden' om door de gemeenschap gesteund te worden (De Bie, 2015).

Onder meer door een katholiek reveil in de negentiende eeuw en een steeds militanter wordende katholieke elite was de meeste armenzorg in de praktijk in handen van religieuze instellingen en organisaties. Ook zij vonden dat de staat zich in dat veld terughoudend diende op te stellen, omdat armenzorg hen toekwam. Beide groepen vonden elkaar in het subsidiariteitsprincipe (Morel, 2005): de verantwoordelijkheid voor welzijn werd zo veel mogelijk op het lokale niveau en bij private, vaak religieus geïnspireerde actoren gelegd, en de overheid deed enkel dienst als laatste redmiddel. In de loop van de negentiende eeuw werden de elites en de overheid in België echter geconfronteerd met een verdere verpaupering van zowel de plattelandsbevolking als van armen in de steden, door het verval van traditionele agrarische activiteiten, ambachten en nijverheden (Van Damme, 1985). De industriële revolutie leidde verder tot fundamentele maatschappelijke transformaties. Veel arbeiders verhuisden van het platteland naar de stad op zoek naar werk, maar kwamen in extreem armoedige omstandigheden terecht. Het einde van de negentiende eeuw wordt in westerse landen gekenmerkt door de zogenaamde 'sociale kwestie': het politieke besef groeide dat maatregelen nodig waren om in te grijpen op armoede en sociale ongelijkheid (Lorenz, 2016).

Vroege wortels van een sociaal georiënteerd welvaartsregime

Begin twintigste eeuw was er verder toenemende druk op de overheid en drongen hervormingen zich steeds meer op. Het debat polariseerde in sterk uiteenlopende meningen, op basis van katholieke, liberale en socialistische oriëntaties. Een sociale en politieke strijd barstte los tussen meer conservatief gezinde actoren en aanhangers van sociale hervormingen (Gal et al., 2019). De conservatieve strekking pleitte onder meer voor het selectief en conditioneel maken van steun (Van Damme, 1985). De aanhangers van

publieke voorzieningen pleitten onder meer voor de transformatie van sociaal ongelijke machtsrelaties, en voor onderlinge afhankelijkheid als basis voor publieke instellingen (De Swaan, 1988).

Geleidelijk aan werden diverse middenveldinitiatieven, die vaak Katholiek geïnspireerd waren, door de overheid ondersteund, en werd de overgang gemaakt van armenzorg op basis van liefdadigheid naar een door de overheid ontwikkeld sociaal beleid (De Bie, 2015). Dit was uiteindelijk een soort compromis tussen progressieve en katholieke visies, waaruit de krijtlijnen van een specifiek welvaartsregime begonnen door te schemeren, met kenmerken van corporatisme en subsidiariteit, net omdat middenveldorganisaties betrokken werden bij het vormgeven van publieke dienstverlening (Pauly et al.). In het kader van deze ontwikkelingen werd in 1925 de wet op de Commissies van Openbare Onderstand (C.O.O.) gestemd. De lokale, publieke armenzorg werd deels gemoderniseerd, met als opdracht bijstand te geven aan 'verdienende' hulpbehoevenden zoals bejaarden, (chronisch) zieken, wezen en vondelingen. De Commissies waren samengesteld uit burgers die lokaal verkozen werden, en werden bijgestaan door een secretaris en ontvanger (Zamora, 2017).

Het ontstaan van het OCMW als lokaal vliegwiel: een specifieke vorm van complementariteit

Na Wereldoorlog II kreeg de welvaartsstaat vorm. Overheen de tijd ontstond een specifieke vorm van complementariteit, in de meer gedeelde verantwoordelijkheid voor welzijn tussen de (boven)lokale overheid en het lokaalwelzijnsbeleid in Belgische steden en gemeenten (De Corte et al., 2019). Een aantal religieus geïnspireerde organisaties werd daarbij geïncorporeerd als gesubsidieerde uitvoerders, maar de eindverantwoordelijkheid voor het welzijn van burgers werd meer en meer bij de overheid gelegd.

De oriëntatie van de armenzorg verschoof bijgevolg stelselmatig naar een sociale (grond)rechtenbenadering. Als sluitstuk van de sociale bescherming en de sociale zekerheid, werd de verantwoordelijkheid van de overheid verankerd in de wetten van 1974 (Bestaansminimumwet) en 1976 (Recht op Maatschappelijke Dienstverlening). Door de wet van 1974 werd het recht op een minimuminkomen gegarandeerd door wat vandaag het leefloon wordt genoemd. Deze wet is cruciaal om sociale bijstand in armoedebestrijding mogelijk te maken: het OCMW heeft als opdracht financiële bijstand te verlenen aan

mensen die niet over voldoende middelen beschikken om in hun levensonderhoud te voorzien. Deze toekenning gebeurt conditioneel op basis van een inkomens- en werkbereidheidstoets. In 1976 werd ook het recht op maatschappelijke dienstverlening verankerd in de zogenaamde OCMW-wet (De Wilde et al., 2016). De wet stipuleert het volgende:

“Elke persoon heeft recht op maatschappelijke dienstverlening. Deze heeft tot doel in de mogelijkheid te stellen een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid.”

(artikel 1, OCMW-wet 1976)

Het centrale idee was dat het OCMW borg moest staan voor het garanderen van dat recht. De betekenis van het recht kan echter niet op voorhand afgebakend worden, omdat de subjectieve betekenis van de hulpvraag ingeschat moet worden. Zo kunnen jongeren - zoals jeugdzorgverlaters - een vraag stellen aan het OCMW om een leefloon te krijgen, indien zij de aspiratie hebben om verder te studeren en zij niet over voldoende middelen beschikken om dat waar te maken. Op die manier wordt subsidiariteit in de praktijk gebracht. Het leefloon dient op maat te worden voorzien, met aandacht voor individuele omstandigheden. Om de concrete hulpvraag in te schatten, dienen professioneel geschoolde sociaal werkers rekening te houden met de specifieke omstandigheden van individuen en/of groepen in kwestie. Het recht op maatschappelijke dienstverlening is daarbij niet louter een individueel recht maar een sociaal grondrecht: de interpretatie van hoe dat recht gerealiseerd kan worden vraagt telkens om een afweging ten opzichte van maatschappelijke solidariteit en collectieve belangen (De Wilde et al., 2016).

Sindsdien wordt het afdwingbare recht op maatschappelijke dienstverlening gezien als de basis van het welzijnsbeleid. De OCMW-praktijk nam daarbij heel uiteenlopende vormen aan, gaande van het bieden van een financiële tegemoetkoming, het aanbieden van een tewerkstelling of psychologische bijstand, tot het creëren van structurele basisvoorzieningen op lokaal niveau. Op die manier heeft het OCMW naast individuele hulpverlening ook het mandaat om werk te maken van samenlevingsopbouw (zie artikel 60 van de OCMW-wet), zoals het realiseren van betaalbare huisvesting, het creëren van tewerkstelling of antennepunten in wijkcentra, of het in handen nemen van lokale netwerkvorming (De Wilde et al., 2016).

In deze context werden de OCMW's van bij de start verondersteld te zoeken naar samenwerking en complementariteit met een diversiteit van informele actoren op hun grondgebied (De Corte et al., 2019). Zo zijn bijvoorbeeld buurtverenigingen, zelforganisaties, (organisaties van) mantelzorgers, lokale comités, sportclubs, ouderverenigingen op scholen, religieus georiënteerde initiatieven... belangrijke bondgenoten. Deze actoren en initiatieven draaien (grotendeels) op vrijwilligers, maar ze vormen tegelijk dankbare antennes om de individuele en collectieve noden van diverse groepen van burgers aan de oppervlakte te brengen.

Naar een herschaling van publieke verantwoordelijkheden?

De laatste decennia is de maatschappelijke context nog sterk veranderd. Complexe sociaal-demografische, sociaaleconomische en politiek-ideologische uitdagingen zetten het functioneren van publieke voorzieningen in de welvaartsstaat onder druk (Ranci, 2010). Na de golven van gestimuleerde arbeidsmigratie in de jaren 1950 en 1960 speelt het toenemend aantal mensen dat naar ons land migreert daar een rol in, aangezien het welvaartsregime - inclusief het welzijnsbeleid van het OCMW - gestoeld is op een territoriale logica van de natiestaat met noties van identiteit, waardoor enkel burgers met geldige verblijfsdocumenten aanspraak kunnen maken op de realisatie van sociale rechten binnen de natiestaat (o.a. via een OCMW) (Turner, 2016). Daardoor rijst de vraag hoe om te gaan met mensen die hun grondrechten niet kunnen afdwingen omdat ze geen burgerschap of geen verblijfsstatuut hebben?

Processen van globalisering - met toenemende mobiliteit van mensen en kapitaal - dwingen West-Europese overheden hun publieke verantwoordelijkheid te her-balanceren. Het resultaat van deze processen is moeilijk in een eenduidige evolutie te vatten. In onderzoek wordt gesteld dat publieke welvaartsarrangementen in Europese landen zoals Duitsland, Frankrijk, Nederland en België processen van 'decentralisering' ondergaan, wat zou resulteren in nieuwe bevoegdheidsverdelingen tussen het centrale niveau van de territoriale welvaartsstaat en de lokale (uitvoerende) actoren, en dus in nieuwe vormen van subsidiariteit (Dewanckel et al., 2024). In België gaat het daarbij vooralsnog niet over pure vormen van decentralisering, waarbij bevoegdheden worden overgeheveld van het centrale naar het lokale niveau. Lokale besturen krijgen wel meer verantwoordelijkheden, maar formeel blijft het bovenlokaal kader intact. Belangrijker dan een verticale verschuiving

- van verantwoordelijkheden van bovenlokaal niveau van de welvaartsstaat naar het lokaal niveau - lijkt een horizontale verschuiving naar het middenveld en de informele sfeer, op het lokale niveau zelf (Andreotti et al., 2012). Op dat lokale niveau zien we een toename van publieke en private, vaak religieus geïnspireerde, actoren die proberen bij te dragen aan het welzijn van een diversiteit van burgers, inclusief van mensen in (extreme) armoede. Het noopt tot een zoektocht naar de juiste invulling van subsidiariteit en naar samenwerking op basis van complementariteit.

In wat volgt gaan we dieper in op twee stedelijke contexten, namelijk Gent en Vilvoorde, waarbij we net zullen inzoomen op het lokaal sociaal beleid en daarbij gaan we eveneens kijken welke impact dit heeft op het religieuze en levensbeschouwelijke middenveld.

Gent

Inleiding en probleemstelling

Gent kent een uitgebreid (lokaal) sociaal beleid. Het kent als stad een ruim uitgebouwd OCMW-netwerk met welzijnsbureaus en antenepunten verspreid over de stad, van het centrum tot de wijken en de deelgemeenten.

Vlaamse wetgeving en kaders, zoals de OCMW-wet van 1976 (De Wilde et al., 2016) en het (Nieuw) Decreet Lokaal Sociaal Beleid met de uitrol van het geïntegreerd breed onthaal (GBO), brengen richtlijnen waar de lokale OCMW's dienen mee aan de slag te gaan en een eigen lokaal sociaal beleid rond vormen. Een stedelijk uitgebreid lokaal sociaal beleid, wat niet gemakkelijk te doorgronden is en heel wat domeinen vormgeeft, vraagt echter om een gerichte analyse en onderzoeksfocus. Daarom geeft dit rapport een specifieke Gentse contextschets weer waarin het lokaal sociaal beleid belicht wordt, met een specifieke focus op (de relatie tussen) het OCMW en het - religieuze - middenveld.

Kenmerkend voor de stad Gent is het sterk verankerd middenveld. De stad heeft een erg diverse waaier aan middenveldorganisaties, waarin ook heel wat religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven vervat zitten. Hierbij borrelt echter de vraag op over welke initiatieven dit gaat en welke plek ze innemen in de stad en in het lokaal sociaal beleid? Daarbij aansluitend kan deze vraag ook verruimd worden naar in welke mate en hoedanigheden er ook kleinere, meer informele religieus geïnspireerde initiatieven aanwezig zijn in de stad die ofwel contact hebben met de lokale overheid maar niet in een geformaliseerde samenwerking zitten ofwel weinig tot geen voeling en interactie hebben met de stad en het OCMW?

Dit alles leidt tot de centrale vraag "Hoe kan er een gericht beeld geschetst worden van de stad Gent op vlak van het lokaal sociaal beleid, in relatie tot het brede religieus en levensbeschouwelijk middenveld?". Met als doel een beter inzicht te krijgen in de specifieke sociale beleidscontext van Gent en als lezer voldoende voorkennis te hebben over de onderzoekscontext vooraleer de volgende twee rapporten, met specifieke inzichten over doorverwijsprocessen en financiering, aan te vatten. Onderstaande contextschets omschrijft diverse aspecten van het Gents lokaal sociaal beleid en tracht een antwoord te bieden op bovenstaande vraag.

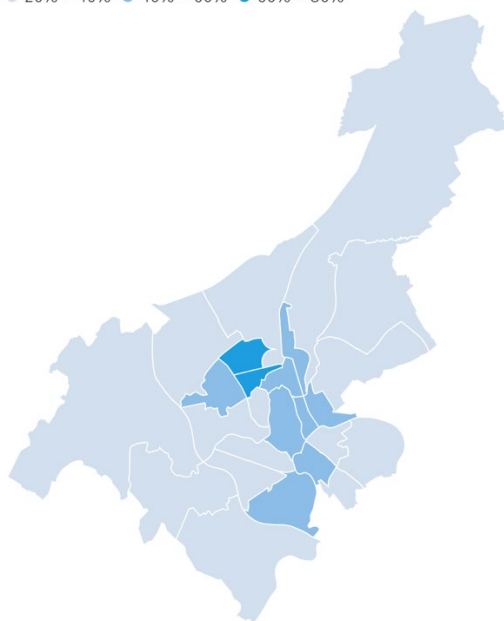
Gentse contextschets

Demografie

Gent is een provinciehoofdstad gelegen in Oost-Vlaanderen. De stad telde ruim 267.712 (ingeschreven) inwoners in 2023, waarmee het naar inwonersaantal de op een na grootste stad van België is, na de stad Antwerpen. Het aantal Gentenaars neemt jaar na jaar toe. Op 1 januari 2023 waren er zo'n 3.046 Gentenaars meer dan in 2022 (Stad Gent, 2024).

Aandeel personen van buitenlandse herkomst

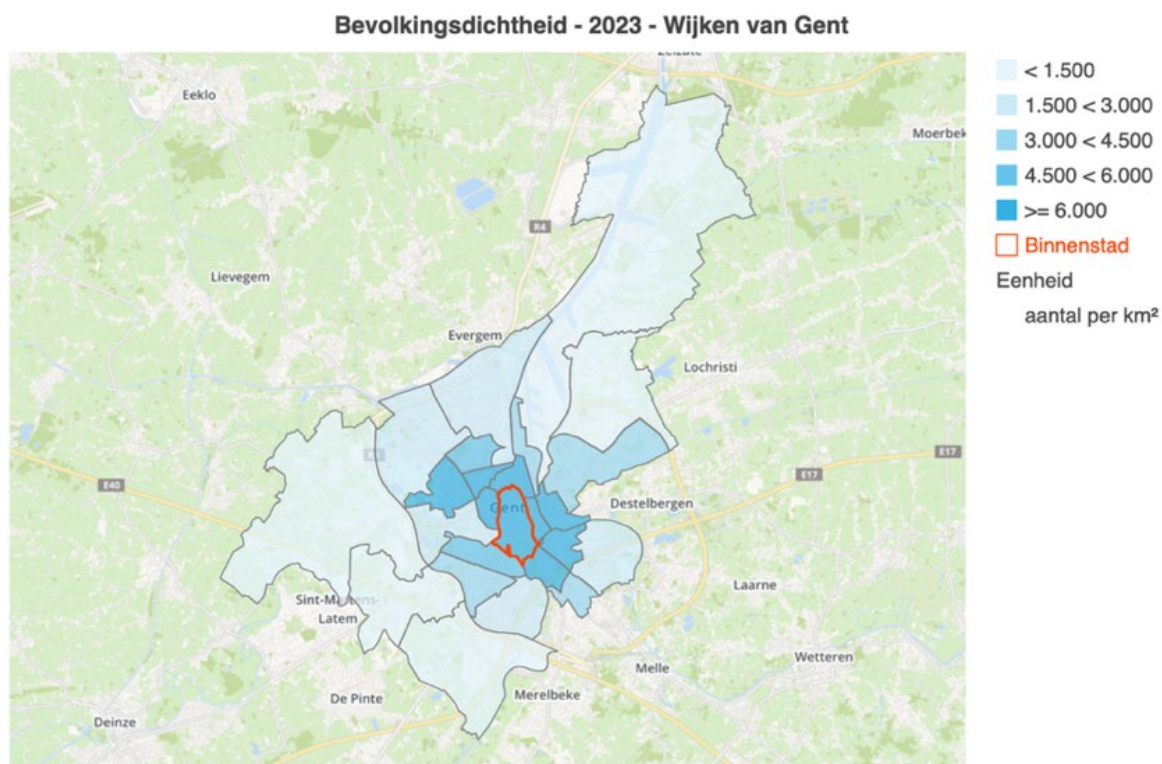
● 20% < 40% ● 40% < 60% ● 60% < 80%

Afbeelding 1 | Kaart Gent met percentage bewoners van buitenlandse herkomst.
Bron: Stad Gent

De stad huisvest ook een diverse bevolking qua nationaliteiten en herkomst, bijna vier op de tien Gentenaars heeft een vreemde (niet-Belgische) herkomst. Dit aantal stijgt geleidelijk. Bij de jeugd ligt dit aantal gevoelig hoger, aangezien 54% van de kinderen tot negen jaar een migratieachtergrond heeft. Migratie komt vanuit alle richtingen, de stad telt meer dan 150 nationaliteiten. Vooral het centrum en de 19de-eeuwse gordel kennen een grote diversiteit. In een aantal wijken (Rabot, Sluizeken, Muide, Bloemekenswijk, Brugse Poort, Nieuw Gent - UZ) zijn de personen met een migratieachtergrond in de meerderheid (Stad Gent, 2024).

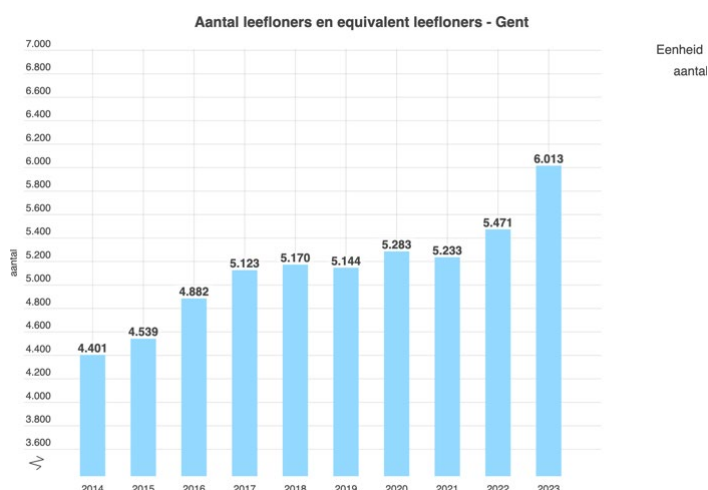
Op de bovenstaande kaart zijn deze verschillen tussen de wijken in een oogopslag merkbaar. Wanneer deze kaart vergeleken wordt met de kaart onderaan, lijkt de grootste bevolkingsdichtheid in de wijken grotendeels samen te vallen met de wijken waar de grootste diversiteit qua bevolking wordt opgemerkt. In deze wijken zijn er tevens een diversiteit aan religieuze en levensbeschouwelijke solidariteitsinitiatieven gevestigd.

Afbeelding 2 | bevolkingsdichtheid in Gentse wijken anno 2023. Bron: Rijksregister, provincies.incijfers.be

Armoedecijfers

Meer dan één op acht Gentenaars leeft in armoede en hebben het moeilijk om de eindjes aan elkaar te knopen (Stad Gent, 2023). Wanneer de cijfers over het aantal leefloners en equivalent leefloners erbij genomen worden (via armoede-indicatoren Gent), wordt duidelijk dat steeds meer mensen beroep doen op een leefloon, wat bijgevolg ook een invloed heeft op de lopende cliëntdossiers bij het OCMW (Stad Gent, 2024).

Afbeelding 3 | Aantal leefloners en equivalent leefloners in Gent tussen 2014-2023.

Bron: POD Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding, Sociale Economie en Grootstedenbeleid

Lokaal Sociaal Beleid in relatie tot materiële hulp en doorverwijzing

Het lokaal sociaal beleid in de stad Gent en het OCMW wordt vandaag in het departement 'Samenleven, welzijn en gezondheid' vormgegeven, wat onder andere in dezelfde drie domeinen uiteenvalt, inclusief het 'OCMW Gent' en 'Diversiteit'. Deze domeinen worden in zeven (stads)diensten verder behartigd.

Welzijnsbureaus

Gent heeft een sterk OCMW-netwerk uitgebouwd, waarbij het grondgebied wordt opgedeeld in wijken met bijhorende welzijnsbureaus. In de periode tussen 1994 en 2000 kwam de visieontwikkeling over de welzijnsbureaus tot stand en in de daaropvolgende jaren kwam de verdere uitbouw en klemtoon expliciet op deze welzijnsbureaus te liggen, die in synergie werken met de stad en het lokaal sociaal beleid (OCMW Gent, 2008). In 2004 werd bovenlokaal namelijk het Decreet Lokaal Sociaal Beleid ingevoerd. Dit had als doel de toegang tot sociale rechten beter te garanderen, onder andere door lokaal met een éénloketmodel te werken, en tot een integraal en inclusief beleid te komen. Hierbij werd er lokaal een betere samenwerking beoogd tussen OCMW, gemeente en private partners (Hermans, 2024). De 16 Gentse welzijnsbureaus, met heel wat maatschappelijk werkers, streven deze concrete doelstellingen na, met name: dichterbij de burger staan, vindplaatsgerichte hulpverlening organiseren, structurele partners onder hetzelfde dak brengen, een open balie met een geïntegreerd loket (één-loket) aanbieden en tenslotte netwerken met derden/organisaties in de buurt verzorgen (OCMW Gent, 2008).

Toekomstmodel materiële hulp

Het OCMW en de stad steunen bijgevolg niet enkel op dit netwerk van welzijnsbureaus maar, zo blijkt ook uit de laatste doelstelling, wordt er ook sterk ingezet op een netwerk en partnerschappen met externe, lokale middenveldorganisaties. Deze organisaties zijn erg divers en niet altijd even seculier aangezien ook organisaties, die vanuit een religieuze inspiratie werken, betrokken worden en inspraak krijgen.

Zo zag in 2020 het Gentse Armoedebeleidsplan het licht. Dit plan kreeg vorm in samenspraak met het middenveld en mensen in armoede zelf, en het vertrekt vanuit de wil om sociale grondrechten te realiseren. Het plan omschrijft diverse doelstellingen en acties

voor de periode 2020 - 2025 en werd goedgekeurd door zowel de Gemeenteraad als de OCMW-raad. In kader van het structureel bestrijden van armoede, wordt het versterken van materiële ondersteuning als een belangrijke actie omschreven in het Armoedebeleidsplan 2020 - 2025, met als doel dat mensen kunnen voorzien in hun basisbehoeften en dat hun belangrijkste rechten uitgeput worden (Stad Gent, 2022). Belangrijke partners in dit verhaal zijn onder andere KRAS, Burgerplicht en Gent Samen Solidair, waarmee hieronder kennis gemaakt wordt.

KRAS, Burgerplicht en Gent Samen Solidair

KRAS vormt reeds sinds de jaren '90 een (van katholieke oorsprong) belangrijk solidariteitsnetwerk in Gent, wat zich door de jaren heen gediversifieerd heeft qua aangesloten organisaties. Zij vormden een eerste partner om actief mee te denken over het lokaal sociaal beleid en het toekomstmodel materiële hulp. Naast dit netwerk ontstonden er echter nog andere netwerken in de stad, waarbij de Coronaperiode in 2020 een momentum bleek. Toen zagen zowel 'Het Gents Solidariteitsfonds' als 'Burgerplicht' het licht.

KRAS

KRAS ontstond in 1997 vanuit een zestal bestaande armoedewerkingen, allen ontstaan vanuit parochies aan de rand van de stad die met elkaar in overleg gingen. Vandaag is KRAS uitgegroeid tot een netwerk van 18 organisaties, met diverse religieuze en niet-religieuze achtergronden, waarin een 600-tal vrijwilligers zich inzetten voor mensen in armoede en kwetsbaarheid (KRAS vzw, z.d.). Een meer uitgebreide inkijk in de werking van KRAS is verderop terug te vinden.

Gent Samen Solidair

Gent Samen Solidair omvat, vergelijkbaar met KRAS, een netwerk aan burgerorganisaties die intensief zijn beginnen samenwerken. Het bieden van noodhulp is een fundamentele pijler van deze deelorganisaties en Gent Samen Solidair deelt informatie en expertise bij het aanbieden van deze noodhulp. Wanneer iemand met een hulpvraag niet terecht kan bij de ene dienst, wordt er een doorverwijzing en opvolging naar een andere vrijwilligers- of hulpverleningsorganisatie voorzien.

Zolang het nodig is, zetten zij in op het aanbieden van individuele noodhulp, wat evenwel steeds ingebed is in een breder ondersteuningskader. Dit kader omvat 'noodhulp onder

protest', waardoor ook het overleg met de lokale overheid, op basis van ervaringen uit de praktijk, een belangrijk aspect is. Daarnaast is er ook een nauwe samenwerking met de Stad Gent en met heel wat partners uit het Gentse Middenveld zoals KRAS, SAMOO,... (Gent Samen Solidair, z.d.).

Burgerplicht

Burgerplicht is een socio-culturele organisatie die als burgerbeweging is ontstaan tijdens de COVID-pandemie, opgericht door twee Gentse artsen met Turkse roots. Het is een pluralistische vereniging die de deuren wijd opent voor en actief zoekt naar een diversiteit aan leden. Dit betekent dat Burgerplicht streeft naar inclusiviteit en het samenbrengen van verschillende perspectieven en opinies, waarbij de participatie van migratiegemeenschappen in stedelijke transformatieprocessen van groot belang is.

De organisatie richt zich op het verlenen van steun op diverse domeinen zoals zorg, onderwijs, jongeren en noodhulp, maar ook structurele armoede is een belangrijk thema binnen de organisatie. Via werkgroepen (over cultuur, onderwijs, gezondheid,...) trachten ze het verschil te maken binnen de Genste samenleving (Burgerplicht, z.d.).

Inhoud Toekomstmodel materiële hulp

Het idee en traject naar een toekomstmodel kwam er na de vaststelling dat er op korte termijn een groei was aan diverse organisaties en netwerken (tijdens de Coronapandemie), wat een nood aan afstemming met betrekking tot logistiek, kwaliteit, territoriale afspraken en doorverwijzing naar boven bracht. Dit traject werd door de stad dan ook aangegaan met het middenveld, waaronder ook religieus geïnspireerde initiatieven, en had als doelstelling om gelijkwaardige toegang tot materiële hulp voor kwetsbare Gentenaars te verlenen. Bij het uittekenen van dit traject werden middenveldorganisaties betrokken, maar ook Gent Samen Solidair en KRAS leverden onder andere belangrijke input.

Twee jaar overleg en samenwerking tussen de stad en het middenveld resulteerden vervolgens in een **'Toekomstmodel materiële hulp'** en een **'Kwaliteitskader materiële hulp'**. De visie van de stad daarover omvat het idee dat als materiële hulp alsnog georganiseerd moet worden, dat die vervolgens wel gelijk- en menswaardig moet zijn en op die manier ook georganiseerd wordt. **Het 'Toekomstmodel materiële hulp'** dient dit mede te realiseren en in kader hiervan werd Gent opgedeeld in zeven clusters (die territoriaal overlappen met de welzijnswijken) en één stadsbrede cluster 'ondersteuning

specifieke doelgroepen'. Een welzijnswijk is een verzameling van wijken die toegewezen zijn aan één welzijnsbureau (Stad Gent, 2022). Hierdoor ontstonden er 7 clusters, waarbinnen afgestemd en samengewerkt wordt. In elke cluster wordt er minimaal gestreefd naar:

- **“ Een basisvoorziening per cluster voor materiële noodhulp:** in elke cluster wil de stad een grotere organisatie laten doorgroeien naar een 'basisvoorziening'. Dit netwerk van 7 basisvoorzieningen over de stad moet ervoor zorgen dat er in de toekomst steeds een gegarandeerd aanbod is aan materiële noodhulp in de buurt van elke kwetsbare Gentenaar. De basisvoorziening krijgt financiële ondersteuning om een (deeltijdse) professionele kracht in te zetten om die basiswerking sterk uit te bouwen en neemt het voortouw in het waarmaken en invullen van het kwaliteitskader. Daarnaast stimuleren zij de samenwerking en afstemming in de clusters.
- **Een aanbod gratis voedselhulp per wijk:** er wordt gestreefd dat elke Gentenaar in (de buurt van) zijn wijk materiële noodhulp kan krijgen. Dit kan door de aanwezigheid van een of meerdere organisaties in de wijk, maar ook door een mobiel aanbod, thuislevering vanuit de basisvoorziening,....
- **Een oplossing op maat voor dak- en thuislozen,** geïntegreerd binnen de werking van een of meerdere organisaties (bv. aangepast aanbod, aangepaste openingmomenten,...)
 - Naast deze initiatieven voor materiële noodhulp wordt er in elke cluster ook gestreefd naar :
- **Één vaste of mobiele locatie met een sociale/solidaire kruidenier.**
- **Een vrij inloopbare plek met lokale voedseloverschotten (duurzaamheid):** deze werkingen bieden vanuit duurzaamheid lokale voedseloverschotten aan en staan open voor alle Gentenaars (bv. Lets Save Food), er is hier geen registratie, doorverwijzing of begeleiding. Deze initiatieven worden gezien als een zinvolle aanvulling op de organisaties die noodhulp bieden. (Stad Gent, 2022)“

De Cluster +1 (stadsbreed)

“Voor bepaalde sub- of doelgroepen met specifieke noden is er de aparte, stadsbrede cluster, dit omwille van de specifieke noden. De specifieke doelgroepen waarvan sprake: voor onder meer nieuwkomers, vluchtelingen en mensen die herstarten na verblijf in een voorziening. Materiële (gratis) noodhulp gaat hierbij vaak ruimer dan enkel

voedselondersteuning, maar focust ook op meubels, uitzet, kledij,... De cluster +1 stemt ook onderling af, zet samenwerkingen op met organisaties binnen hun eigen cluster maar ook met organisaties die voedselhulp verstrekken aan een brede doelgroep in de verschillende clusters. Momenteel zouden deze organisaties al regelmatig contact met elkaar hebben, inclusief samenwerkingen (Olijfboom, De Tinten, Hand in Hand, Werkgroep Vluchtelingen, De Fontein,...) (Stad Gent, 2022)".

Doorverwijs- en registratietool

Tussen de stad, het OCMW en het middenveld werden afspraken gemaakt rond doorverwijzing met als doel om gelijkwaardige toegang na te streven tot materiële hulpverlening. Deze afspraken werden bovendien opgenomen in het kwaliteitskader. Doorverwijzing gebeurt hier op basis van een gesprek waarbij er een inschatting gemaakt wordt van de nood en de bijhorende hulpvraag en is voor een periode van zes maanden van toepassing. Dit is mogelijk wanneer de personen in kwestie in een precaire situatie leven maar ook op basis van een financieel onderzoek of een verklaring van de hulpvragers. Personen met een laag pensioen of een invaliditeitsuitkering kan men meteen doorverwijzen voor 2 jaar. Indien na de periode van 6 maanden (of 2 jaar) blijkt dat de nood nog altijd aanwezig is, kan de doorverwijzing verlengd worden voor een nieuwe periode van 6 maanden (of 2 jaar). De doorverwijzer engageert zich eveneens om tijdens de periode van de voedsel- of materiële ondersteuning samen met de hulpvrager aan de slag te gaan om rechten te realiseren en/of stappen te zetten naar een verbetering of stabilisatie van de leefsituatie (Stad Gent, 2022).

"De doorverwijzing gebeurt op basis van de clusters (territoriaal), gekoppeld aan de woonplaats van de cliënt maar ook op basis van het inkomen:

- Doorverwijzing naar gratis aanbod: leefgeld per week <60€ (+ 30€/inwonend gezinslid)
- Doorverwijzing naar betalend aanbod: leefgeld per week < 85€ (+ 30€/inwonend gezinslid)." (Stad Gent, 2022)

De stad streeft ernaar om alle gebruikers van materiële noodhulp te registreren in een doorverwijs- en registratietool, namelijk CARITY. Deze tool werd in samenspraak met organisaties op het terrein opgezet. Hierdoor krijgt men zicht op het aantal personen die noodhulp nodig hebben en kan er ingezet worden op de link naar hulpverlening. Door beter zicht te krijgen op wie al in contact staat met professionele en/of informele

hulpverlening en wie niet, maar ook door vindplaatsgericht te werken, tracht men de draagkracht van organisaties te bewaken (Stad Gent, 2022).

Dynamieken in het religieuze middenveld

In een stad als Gent zijn er, naast de seculiere context met de stad en het OCMW, bijgevolg nog heel wat andere partners, organisaties en netwerken die het lokaal sociaal beleid mee vormgeven en aan solidariteit doen. Dan komen het brede middenveld en de solidariteitsnetwerken in de kijker. Een erg divers middenveld met informele organisaties en initiatieven die materiële en immateriële steun bieden aan mensen die botsen op de grenzen van de seculiere OCMW-context.

Hulp dient in deze gevallen vaak in de eigen omgeving en in de richting van laagdrempelige solidariteitsinitiatieven gezocht te worden, dewelke vaak vanuit een religieuze inspiratie handelen. Historisch gezien is er in Vlaanderen de sterk verankerde Katholieke Kerk en zijn solidariteit, die diverse vormen kan aannemen, van gesecculariseerd of semi-gesecculariseerd tot informele initiatieven, zo ook in Gent. Maar tevens brengt de (super)diversiteit ook heel wat diverse en 'nieuwe' religieuze solidariteitsinitiatieven in de maatschappij. Om even terug te keren naar die (historische) Katholieke invloed, valt er in het Gentse middenveld echter een belangrijk netwerk op te merken, namelijk KRAS. Vandaar dat we hier nu dieper op ingaan.

KRAS

Zoals reeds bleek wordt er vanuit het lokaal sociaal beleid sterk ingezet op een netwerk en partnerschappen met externe, lokale middenveldorganisaties. Deze organisaties zijn erg divers en niet altijd even seculier, zo zijn er heel wat organisaties met een religieuze inspirering actief in de stad. Een belangrijk netwerk binnen deze context, is KRAS. In 1997 sloegen een zestal bestaande armoedewerkingen, allen ontstaan vanuit parochies aan de rand van de stad, de handen in elkaar en gingen met elkaar in overleg. Dat gebeurde in het kader van een bezinningsproces onder de naam '**K**erk aan de **R**and van de **S**tad', wat de eerste naam van dit samenwerkingsverband werd, maar al snel verschoof de betekenis van het letterwoord naar '**K**erk **R**ond **A**armoede in de **S**tad'. KRAS bood materiële en sociale ondersteuning en lieten mensen in armoede aan het woord. Door de jaren heen sloten

nieuwe en bestaande vrijwilligersorganisaties rond armoedebestrijding zich bij KRAS aan. Deze initiatieven waren diverser qua geloof en waren ook niet altijd meer verbonden aan een parochie of geloofsgemeenschap. Daarom dekte de naam niet langer de lading en verschoof het letterwoord naar 'een **K**ring **R**ond mensen in **A**armoede in de **S**tad' (KRAS, 2024). De ondersteuning werd bovendien diverser door de jaren heen en naast materiële hulpverlening werd er ook ingezet op onthaal en ontmoeting, de opvang van thuis- en daklozen (vooral in de winter), en actieve deelname van mensen in armoede aan het maatschappelijk debat (Caritas, 2024).

Vandaag de dag is KRAS uitgegroeid tot een netwerk van 18 organisaties, met diverse religieuze en niet-religieuze achtergronden, waarin een 600-tal vrijwilligers zich inzetten voor mensen in armoede en kwetsbaarheid. KRAS is zich gaandeweg ook op beleidsniveau gaan inzetten, met een meer actieve inmening van de stad, wat ook kadert binnen een bredere beleidsvisie van de stad Gent. KRAS maakt deel uit van Welzijnsschakels en van het stedelijk overleg. Een tweetal schepenen zouden regelmatig aansluiten op de Algemene vergadering van KRAS, vanuit de behoefte en het doel om in permanent overleg te staan. KRAS heeft ook een werkgroep 'Beleidsparticipatie', waarin actief de samenwerking met de Stad opgezocht wordt. Concreet participeert KRAS in diverse overlegorganen zoals: 'AB+' (het overleg onder stadsambtenaren van de cel armoedebestrijding met partners uit het middenveld), taskforce rond migratie, taskforce rond wonen en opvang, forum armoedebestrijding, halfjaarlijks bilateraal overleg tussen stadsdiensten (o.a. ook OCMW) rond sociale thema's,... (Caritas, 2024).

Subsidies

De katholieke oorsprong van KRAS vzw werkt nog steeds door in de financiering die de vzw mag ontvangen. 'Caritas Hulpbetoon' ondersteunde KRAS finanieel gedurende de laatste vier jaar met projectsubsidies en in kader van de winteropvang, zo meldt de organisatie zelf (Caritas, 2024). Verder wordt de vzw ook ondersteund door giften van particulieren en bedrijven, maar ook de stad Gent is een belangrijke factor binnen de financiering.

De verwevenheid en betrokkenheid tussen KRAS vzw en de stad Gent wordt ook bekrachtigd door een convenant en de bijhorende financiële middelen die hiervoor vrijgemaakt en toegekend worden vanuit de stad. Zowel KRAS vzw als de aangesloten organisaties ontvangen subsidies voor hun inspanningen binnen de Genste samenleving. Voor KRAS vzw worden zowel personeels- als werkingskosten toegekend en voor de

organisaties zelf wordt er vanuit de stad een afweging gemaakt hoeveel middelen er nodig zijn. Zo krijgt een groep van krasdiensten een gedeeld budget maar zijn er evenzeer organisaties die jaarlijks specifieke subsidies (werkingskosten) toegekend krijgen. Deze extra middelen, voor specifieke krasdiensten, worden toegekend omwille van de groeiende vraag. Bij een organisatie is dat bijvoorbeeld het geval omwille van de gecontinueerde inspanningen voor een groeiende groep mensen met precair of onwettig verblijf. Deze meest recente subsidieovereenkomst tussen de stad Gent en Kras vzw werd voor de periode van 2023-2025 toegekend (OCMW Gent, z.d). Aan deze subsidies hangen evenwel bepaalde verwachtingen en doelstellingen:

“Artikel 2. De uitvoerder verbindt er zich toe volgende prestaties te leveren en te meten:

Algemene doelstelling

Kras vzw overkoepelt de verschillende Krasdiensten, dit zijn diverse vrijwilligersorganisaties verspreid in Gent die personen in armoede ondersteunen op diverse gebieden maar met een gedeelde visie.

Het OCMW wil met deze subsidieovereenkomst ervoor zorgen dat:

1. De verschillende krasdiensten gecoördineerd samenwerken op vlak van bereik van mensen in armoede, visieontwikkeling, vrijwilligersbeleid, vorming,....
2. Kras in 2023-2025 zijn expertise inbrengt en clusters ondersteunt bij de verdere uitrol van het kader materiële ondersteuning, waarin de visie en aanpak voor de toekomstige uitdagingen voor het organiseren van materiële ondersteuning als middel in de strijd tegen armoede vorm hebben gekregen.
3. De Krasdiensten gecoördineerd participeren aan het vormgeven van het Gentse armoedebeleid.
4. De Krasdiensten in staat zijn om te voorzien in gerichte en gedifferentieerde (materiële) ondersteuning van mensen in armoede met als doel hen te empoweren en hun participatie in de maatschappij te vergroten.
5. De samenwerking met OCMW en derde partners geoptimaliseerd verloopt, in het bijzonder de doorverwijzing van personen in armoede (OCMW Gent, z.d.).”

Deze doelstellingen worden per organisatie ook specifiek geformuleerd, voornamelijk wanneer er specifieke subsidies toegekend worden. Er dient daarbij ook verantwoording afgelegd te worden naar de stad toe. Zo dienen een aantal organisaties, die specifieke

financiering ontvangen, onder meer het aantal ondersteunde personen of gezinnen te rapporteren. Eveneens worden de krasdiensten, door het toekennen van subsidies, verwacht mee te werken aan de verdere uitrol van het 'Toekomstmodel materiële hulp', wat eerder in de diepte werd besproken.

Religieuze solidariteitsinitiatieven zonder geformaliseerde samenwerkingen

Binnen de Gentse context, met een breed en deels geformaliseerd middenveld, is het daarnaast ook belangrijk om de religieuze en levensbeschouwelijke solidariteitsinitiatieven te erkennen die amper tot geen samenwerking of contact hebben met de stad, het OCMW en formele solidariteitsnetwerken. Deze initiatieven en organisaties zijn soms minder zichtbaar doordat ze onder andere vanuit gemeenschappen en gebedsplaatsen georganiseerd worden, of ze treden minder op de voorgrond, naar de brede bevolking en het beleid toe. Dit belet echter niet dat ze voor bepaalde groepen erg aanwezig kunnen zijn en een belangrijke impact kunnen hebben op specifieke gemeenschappen.

Zo zijn er heel wat informele solidariteitsinitiatieven te vinden in Gentse Moskeeën, Protestantse Kerken, Islamitische vrouwenbewegingen,... gaande van huiswerkbegeleiding tot het bedelen van voedsel en kledij, huisvesting, ruimte voor spirituele en psychosociale vragen,... . Het engagement van deze religieuze solidariteitsinitiatieven wordt verder belicht in de volgende rapporten.

Diverse beleidscontexten

In de relatie tussen het OCMW/ lokaal sociaal beleid en het religieuze middenveld speelt het armoedebeleid een grote rol, zoals hierboven uitgebreid gekaderd werd. In de stad Gent valt dit onder 'Samenleven, Welzijn en Gezondheid'. Hiertoe behoren verschillende domeinen zoals OCMW Gent, Samenleven, Welzijn, Gezondheid, Diversiteit...

Deze worden behartigd vanuit zeven diensten, met onder andere: 'Dienst Lokaal Sociaal Beleid', 'Dienst ontmoeten en Verbinden' en 'Dienst Outreachend werken, Asiel en Vluchtelingen' (Stad Gent, z.d.). Dit zijn bijvoorbeeld drie verschillende diensten die thema's, domeinen en doelgroepen behartigen, dewelke aansluiten bij die van het religieuze middenveld.

Wat de gevolgen van deze gelaagdheid in de praktijk inhouden, voor de samenwerking en relatie tussen de stad, het OCMW en RLS'en, zal duidelijk worden in de volgende rapporten. Met deze eindnoot en contextschets, waarin duidelijk werd hoe het Gentse middenveld en religieuze solidariteitsinitiatieven zowel in formele als informele constellaties deel uitmaken van het lokaal sociaal beleid, sluiten we dit deel af en verdiepen we ons in de Vilvoordse context.

Vilvoorde

Inleiding en probleemstelling

Vilvoorde kent een groeiend (lokaal) sociaal beleid. Het kent als stad een centraal gelegen Sociaal Huis, midden in het centrum. Vlaamse wetgeving en kaders, zoals de OCMW-wet van 1976 (De Wilde et al., 2016) en het (nieuw) decreet lokaal sociaal beleid met de uitrol van het geïntegreerd breed onthaal (GBO), brengen echter richtlijnen waar de lokale OCMW's dienen mee aan de slag te gaan en tevens een eigen lokaal sociaal beleid rond vormen. Vandaar dat we in dit rapport inzoomen op de lokale context van Vilvoorde. Vilvoorde kent een groeiend lokaal sociaal beleid, voornamelijk sinds de inkanteling van het OCMW in de stad in 2018 met het 'Nieuw Decreet Lokaal Sociaal Beleid'. Een groeiend beleidskader geeft tegelijk een beperkter inzicht en overzicht, wat bijgevolg een gerichte analyse en uitlichting van de onderzoeksfocus vraagt. Daarom geven we in dit rapport een specifieke Vilvoordse contextschets weer waarin het lokaal sociaal beleid belicht wordt, met een specifieke focus op (de relatie tussen) het Sociaal Huis (OCMW) en het - religieuze - middenveld.

Daarbij komt de vraag of het Vilvoordse - religieuze - middenveld en de relatie met datzelfde Sociaal Huis, in eenzelfde kader van groei en het zoeken naar structuur gesitueerd kan worden? Om dit te beantwoorden dient er eerst een stap teruggenomen te worden en de vraag gesteld te worden over welke initiatieven dit gaat en welke plek ze innemen in de stad, maar zeker in het lokaal sociaal beleid? Daarbij aansluitend dient ook de vraag gesteld te worden in welke mate en hoedanigheden er kleinere, meer informele religieus geïnspireerde initiatieven zijn die ofwel contact hebben met de stad maar in geen geformaliseerde samenwerking zitten ofwel weinig tot geen voeling en interactie hebben met de stad en het Sociaal Huis?

Dit alles leidt tot de centrale vraag "Hoe kan er een gericht beeld geschetst worden over de stad Vilvoorde op vlak van het lokaal sociaal beleid, in relatie tot het religieus en levensbeschouwelijk middenveld?" Met als doel een beter inzicht te krijgen in de specifieke sociale beleidscontext van Vilvoorde en als lezer voldoende voorkennis te hebben over de onderzoekscontext vooraleer de volgende twee rapporten, met specifieke inzichten over doorverwijsprocessen en financiering, aan te vatten.

Vilvoordse contextschets

Vilvoorde is een middelgrote stad gelegen in de provincie Vlaams-Brabant, ten noorden van Brussel. De ligging van de stad Vilvoorde aan de rivier de Zenne en het Zeekanaal Brussel-Schelde bepaalde lange tijd de industriële activiteiten en werkgelegenheid in de stad. Traditioneel was Vilvoorde namelijk een industriestad, wat het inwonersaantal deed groeien in de 19e en 20e eeuw. Zo was er onder andere naast diverse fabrieken zoals een Kruitfabriek, ook een Renault-fabriek gevestigd in de stad, wat voor werkgelegenheid en welvaart zorgde tot ze de deuren sloot in 1997. Daarna werd de focus verlegd naar stadsvernieuwing en kwam er onder meer het 'Watersite-project'. Dit project zag in 1998 het licht als antwoord op de sluiting van 'Renault Vilvoorde' en voorziet een sanering van de industriegronden langs het kanaal, de zogenaamde brownfields, om er nieuwe stadswijken en voorzieningen te ontwikkelen (Vilvoorde, z.d.). Dit is slechts één uitlichting van de diverse stadsontwikkelingen.

Demografie

Demografisch is Vilvoorde een middelgrote stad met grofweg 47.000 inwoners (Vilvoorde -Rijksregister, 2023). Haar geografische ligging nabij Brussel brengt grootstedelijke kenmerken en uitdagingen met zich mee. Zo kent de stad een grote diversiteit onder de bewoners en maken heel wat mensen de verhuisbeweging van Brussel naar Vilvoorde en omgekeerd. Vilvoorde had in 2023 een bevolkingsdichtheid van 2.181 inwoners per vierkante kilometer, dit tegenover een gemiddelde bevolkingsdichtheid van 561 inwoners per vierkante kilometer in de provincie Vlaams-Brabant (Rijksregister, 2023), wat een significant meervoud inhoudt. Eveneens was er in 2022 een immigratiebeweging vanuit de Brusselse gemeenten naar Vilvoorde van 45% (op een geheel van 100% qua immigratiebewegingen vanuit Vlaanderen, Brussel, Wallonië en het buitenland), wat bijna 11% meer bedraagt dan het gemiddelde in de provincie Vlaams-Brabant (Vilvoorde - Rijksregister, 2022). Dit toont de actieve verhuisbeweging vanuit het Brusselse naar Vilvoorde aan.

Nabijheid Brussel

Dat Vilvoorde door zijn ligging bijzondere uitdagingen kent, stelt ook het bestuursakkoord uit 2018:

“Aan de rand van een uitdeinend Brussels Hoofdstedelijk Gewest en aan het kruispunt van heel wat snelwegen in het centrum van de luchthavenregio - wordt de stad geconfronteerd met structurele verkeersproblemen en problemen inzake luchtkwaliteit. Een aantal grootstedelijke problemen op het vlak van veiligheid, huisvesting, drugproblematiek, illegale economische activiteiten, radicalisme, armoede, dakloosheid, leegstand... sijpelen vanuit de hoofdstad systematisch binnen terwijl de aanpak van deze fenomenen en het handhavingsbeleid een groeiend probleem vormen”.

(Stad Vilvoorde, 2018)

Afbeelding 4 | Kaart - situering Vilvoorde en Brussel.

Bron: Google Maps

Vilvoorde kreeg (voorlopig) evenwel nog geen erkenning als centrumstad, waardoor de stad bijgevolg blijft kampen met een fundamenteel gebrek aan erkenning en bijhorende wederkerigheid door de Federale en Vlaamse overheid voor deze uitdagingen (Stad Vilvoorde, 2018).

Naast de verhuisbewegingen vanuit Brussel en andere regio's, vestigden in 2022 15 nieuwe inwoners met een vreemde nationaliteit per 1000 inwoners zich in Vilvoorde vanuit een andere Belgische gemeente. 10 nieuwe inwoners met een vreemde nationaliteit per 1000 inwoners verhuisden vanuit het buitenland naar Vilvoorde en werden in het regulier bevolkingsregister ingeschreven (Vilvoorde - Statbel, 2022).

Armoedecijfers

Armoede vormt net zoals in vele steden en gemeenten een grote uitdaging voor de stad Vilvoorde. Het bestuursakkoord uit 2018, betreffende de huidige legislatuur, kaarte dit probleem aan: *“Het stadsbestuur wil er alles aan doen dat iedereen meetelt en deelneemt aan onze samenleving. Voor de coalitiepartners is het een prioritaire opdracht om de armoede in het algemeen en bij kinderen in het bijzonder aan te pakken. Maatregelen die werken moeten versterkt worden”*. De kansarmoede-index van de stad bedroeg 15,7% in 2022 (Stad Vilvoorde - stadsmonitor, 2023), tegenover een gemiddelde binnen het Vlaams gewest van 12,6%. Deze groep van inwoners vormen een belangrijke doelgroep binnen de hulpverlening van het plaatselijk OCMW. Een speciale rol daarin is weggelegd voor het Vilvoordse Sociaal Huis, waarop we hieronder dieper ingaan.

Lokaal Sociaal beleid

Het Vilvoordse lokaal sociaal beleid kent een andere invulling en opbouw dan het Gentse. Hieronder worden een aantal opvallende en belangrijke klemtonen uit dat Vilvoordse lokaal sociaal beleid samengevat en weergegeven.

OCMW – Sociaal Huis

Binnen Vilvoorde is er één centraal gelegen Sociaal Huis, waar alle diensten van het OCMW gebundeld worden, wat een resultaat is van de inkanteling van het OCMW in de stad. Het is een samenwerking tussen het stadsbestuur, het OCMW en externe partners. In dit bij wet vastgesteld systeem van OCMW-dienstverlening geldt een territoriale logica gebaseerd op noties van nationale identiteit (Dean, 2011; Watson et al., 2004), waardoor enkel mensen met een Belgische nationaliteit en wonende op het grondgebied van de stad zelf, beroep kunnen doen op het OCMW van de desbetreffende stad, zo ook in Vilvoorde. Hierdoor vallen bepaalde hulpvragers uit Vilvoorde maar ook komende vanuit Brussel buiten deze hulpverleningsmogelijkheden, waar zich ook een ingewikkeld net van OCMW's bevindt. Vlaamse wetgeving en kaders, zoals de OCMW-wet van 1976 (De Wilde et al., 2016) en de vormgeving van sociale rechten, brengen richtlijnen waar de lokale OCMW's dienen mee aan de slag te gaan. De gevolgen en beperkingen hiervan komen bijgevolg tot uiting op lokaal niveau, zo ook in een stad als Vilvoorde, en dienen daardoor ook op dit niveau bekeken te worden.

Nieuwe evoluties lokaal sociaal beleid

Binnen Vilvoorde valt het Sociaal Huis en het armoedebeleid onder de tak 'Zorg en welzijn'. Het Sociaal Huis biedt ondersteuning op financieel vlak door middel van leeflonen, schuldhulpverlening en energiehulp, maar ook juridisch advies, begeleiding naar werk, gezinsbegeleiding, huisvesting... zijn domeinen waarop ze actief zijn. Sinds 2018 kwam er met het 'Nieuw Decreet Lokaal sociaal beleid', niet alleen een inkanteling van het OCMW in de stad, waarbij het Sociaal Huis het licht zag, maar werd ook het geïntegreerd breed onthaal (GBO) geïntroduceerd. Het bevorderen van een toegankelijke hulp- en dienstverlening en het aanpakken van onderbescherming worden binnen dit samenwerkingsverband beoogd en aangestuurd door de Vlaamse Overheid, wat vervolgens lokaal dient opgezet te worden tussen CAW (centrum algemeen welzijnswerk), OCMW en DMW (Diensten Maatschappelijk Werk van de mutualiteiten). In Vilvoorde werd de uitwerking hiervan bij een werkgroep gelegd van diverse medewerkers en werd het extern consultbureau 'Cedes vzw' ingeschakeld. Dit om de uitwerking, invulling en uitrol van het GBO van binnenuit vorm te geven. Om het GBO in de praktijk om te zetten ontwikkelde 'Cedes vzw' onder andere praatplaten, dewelke samen met een groep maatschappelijk werkers en met een focusgroep van potentiële gebruikers werden opgesteld: *"Met deze praatplaten kunnen maatschappelijk werkers uit alle aangesloten lokale voorzieningen (5 OCMW's, CAW, alle mutualiteiten) de idealen van GBO én sterk maatschappelijk werk waarmaken in hun spreekkamers of op huisbezoek"* (Cedes vzw, z.d.). Eveneens organiseert 'Cedes vzw' maandelijkse vormingen, reflecties en intervisies voor maatschappelijk werkers in het Sociaal Huis van Vilvoorde.

Naast de samenwerkingen, is het ook van belang om de doelgroepen binnen het Sociaal Huis helder te krijgen. Eén onderbelichte groep zijn de dak- en thuisloze personen. Het leveren van inspanningen om specifieke doelgroepen binnen dak- en thuisloosheid gericht te helpen, kan enkel effectief en efficiënt gebeuren wanneer er kennis is van de aantallen en profielen van dak- en thuisloze personen. Daarom engageerde Vilvoorde zich in 2021 voor een dak- en thuislozentelling in de stad.

Dak-en thuislozentelling Vilvoorde en impact OCMW (Sociaal Huis)

De eerstelijnszone BraViO organiseerde een regionale wetenschappelijk onderbouwde dak- en thuislozentelling in 2021, in samenwerking met de eerstelijnszone BraViO, LUCAS KU Leuven, Centrum voor Zorgonderzoek en Consultancy en UC Louvain, met daarnaast nog talrijke instellingen, verenigingen en vrijwilligers. Door de situatie qua dak- en thuisloze

personen in de stad Vilvoorde in kaart te brengen, ontstaat ook een beeld over hoe het lokaal sociaal beleid zowel beleidsmatig als praktisch met deze doelgroep omgaat.

Op 29 oktober 2021 werden 93 dak- en thuisloze personen geteld in de stad Vilvoorde. Dit was het grootste aantal van de deelnemende gemeenten, maar tegelijkertijd was Vilvoorde de grootste deelnemende stad. Het profiel van thuis- en dakloze personen bleek ook erg divers, zo valt op te maken uit het rapport over de dak-en thuislozentelling eerstelijnszone Bravio door Demaerschalk, Vermeir en Hermans (2022):

“In de rondzendbrief van 26 oktober 2006 betreffende de wet tot wijziging van de wet van 26 mei 2002 betreffende het recht op maatschappelijke integratie, tot aanmoediging van de inspanning die een OCMW levert voor de integratie van dakloze personen, wordt een dakloze persoon gedefinieerd als:

“De persoon die niet over een eigen woongelegenheid beschikt, die niet de middelen heeft om daar op eigen krachten voor te zorgen en daardoor geen verblijfplaats heeft of die tijdelijk in een tehuis verblijft in afwachting dat hem een eigen woongelegenheid ter beschikking wordt gesteld. Zijn hier ook inbegrepen, de personen die voorlopig opgevangen worden door particulieren om hen tijdelijk en kortstondig uit de nood te helpen, in afwachting dat betrokkenen een eigen woongelegenheid ter beschikking hebben”

(Belgisch Staatsblad, 2007)

De cijfers over de dak- en thuislozentelling geven een interessante inkijk op de lokale situatie in Vilvoorde en dit op diverse domeinen. De tabel op volgende pagina geeft aan dat 39 personen van de 93 getelde dak- en thuisloze personen in Vilvoorde door het Sociaal Huis werden geteld. Dit illustreert dat een significant deel van de dak- en thuisloze personen niet op de radar staan van het Sociaal Huis en bijgevolg, op dat moment, geen lopend cliëntdossier hadden. Dit kan wijzen op verschillende oorzaken zoals onbekendheid van de diensten van het Sociaal Huis, een te grote drempel ervaren, of hulp in andere organisaties zoeken, zoals het - religieuze - middenveld.

Gemeente/stad	Aantal dak- en thuisloze personen geteld in gemeente	Aantal dak- en thuisloze personen geteld door OCMW	Aantal inwoners**	% dak- en thuisloze personen per 1000 inwoners	Aantal actieve cliëntdossiers op OCMW**	% dak- en thuisloze personen per aantal actieve cliëntdossiers op OCMW
Vilvoorde	93	39	45 715	2.0	834	4.7
Steenokkerzeel	9	9	12 372	0.7	100	9.0
Zemst	7	8	23 314	0.3	150	5.3
Kampenhout	32	34	12 280	2.6	191	17.8
Machelen	33	32	15 895	2.1	313	10.2

Bron: * Cijfers via <https://gemeente-stadsmonitor.vlaanderen.be/gemeente/> geraadpleegd op 20/01/2022; ** bevraging OCMW op moment van de telling op 29 oktober 2021.

Afbeelding 5 |

Percentage dak- en thuisloze personen per 1000 inwoners en per aantal actieve cliëntendossiers op OCMW per gemeente op 29 oktober 2021.
Bron: Stadsmonitor Vlaanderen

Bovenstaande tabel geeft eveneens een indruk weer van de caseload binnen het Vilvoordse Sociaal Huis. In 2021 waren er 834 actieve cliëntendossiers lopende in het OCMW. Rekening houdend dat deze cijfers dateren uit een tijdsperiode waarin de COVID-pandemie woedde en diverse lagen van de bevolking met financiële, materiële en emotionele uitdagingen geconfronteerd werden.

Naar opvang toe zijn er een 10-tal slaapplekken in de wintercrisisopvang binnen de stad beschikbaar. Deze nachtopvang was oorspronkelijk in handen van het CAW Halle-Vilvoorde, de stad Vilvoorde en het OCMW maar sinds 2023 ligt het beheer volledig in handen van de stad en het Vilvoordse Sociaal Huis, waardoor het van een regionale nachtopvang evolueerde naar een meer lokale opvang (cliënten en situaties waar het Sociaal Huis van Vilvoorde voor bevoegd is). In de winter van 2023-2024 ging dit over de opvang van een 40-tal unieke personen (Persoonlijke communicatie, 2024).

Voedselhub

Ook externe partners en organisaties (zoals vzw's) ondersteunen en geven vorm aan het lokaal sociaal beleid in Vilvoorde.

“Via het vormgeven van een circulaire voedselhub zetten we efficiënte systemen op om overschotten te redden van de afvalberg. Zo leveren we een bijdrage aan de sociale circulaire economie van morgen, en willen we de toegang tot voeding voor maatschappelijk kwetsbare groepen verhogen op een menswaardige manier”

(SAMOO, z.d.).

De circulaire voedselhub in Vilvoorde, georganiseerd in samenwerking met SAMOO (Samenlevingsopbouw), is dus een fysiek en tegelijk digitaal distributieplatform/plek om voedseloverschotten te redden van de afvalberg en te verdelen aan kwetsbare groepen in de samenleving. SAAMO werkt hiervoor samen, alsook in Vilvoorde, met diverse partners zoals de gemeente, sociale organisaties, de Voedselbank en verschillende retailpartners. Het doel is om in Vlaams-Brabant een gebiedsdekkend aanbod te creëren voor de ophaling en verdeling van voedseloverschotten. Ze zetten in Vilvoorde zelf een depotwerking op, beogen bestaande werkingen te ondersteunen en vergroten het aanbod van voedseloverschotten. Naast de fysieke hubs, trachten ze ook digitale systemen uit te bouwen om voedseloverschotten op een zo efficiënt mogelijke manier bij sociale organisaties en uiteindelijk bij mensen in armoede te krijgen (SAMOO, 2023).

Dynamieken religieus middenveld

In een lokale context als Vilvoorde zijn er naast het seculiere welvaartsregime met de stad en het Sociaal Huis bijgevolg nog heel wat andere partners die het lokaal sociaal beleid mee vormgeven en aan solidariteit doen. Als we daarbij nog verder denken dan een gesubsidieerde en sterk uitgebouwde organisatie als SAMOO, komt het brede middenveld in de kijker. Ook Vilvoorde heeft een divers middenveld met informele organisaties en initiatieven die materiële en immateriële steun bieden aan mensen die botsen op de grenzen van de seculiere en territoriale OCMW-context. De cijfers rond thuis- en dakloosheid in relatie tot het Sociaal Huis tonen onder andere aan dat er nog heel wat mensen zijn die geen hulp binnen deze seculiere OCMW-context krijgen. Maar de groep is nog groter, ook inwoners die specifieke hulpvragen hebben op psychosociaal of materieel vlak, botsen vaak op grenzen bij het OCMW. Lonen en leeflonen staan bijvoorbeeld niet meer in verhouding tot de dagdagelijkse kosten, waardoor de vraag naar voedselpakketten en de nood aan goedkope (tweedehands)kledij stijgt.

Hulp dient dan vaak in de eigen omgeving en in de richting van laagdrempelige solidariteitsinitiatieven gezocht te worden, dewelke vaak vanuit een religieuze inspiratie handelen. Historisch gezien is er in Vlaanderen de sterk verankerde Katholieke Kerk en zijn solidariteit, die diverse vormen kan aannemen, van gesecculariseerd of semi-

geseculariseerd tot informele initiatieven. Maar tevens brengt de (super)diversiteit ook heel wat diverse en 'nieuwe' religieuze solidariteitsinitiatieven in de maatschappij.

“Samen met Antwerpen en Genk kent Vilvoorde de grootste diversiteit, in die mate dat geen enkele cultuurgemeenschap in meerderheid is”

(Stad Vilvoorde, 2018)

Wanneer dit lokaal bekeken wordt, valt op te merken dat er diverse solidariteitsinitiatieven te vinden zijn in de stad Vilvoorde. Dit zijn initiatieven die aan voedselbedeling doen, elk aangevuld met andere materiële en (psycho)sociale ondersteuning en activiteiten. Beleidsmatig zijn er een aantal organisaties waarmee de stad en het sociaal huis het meest samenwerken. Daaraan gekoppeld is er het project rond circulaire voedselhubs van SAMOO (Samenlevingsopbouw) in Vilvoorde met grotendeels dezelfde organisaties.

Naast deze vaste partners en Katholiek geïnspireerde armoedeorganisaties zijn er ook andere religieus geïnspireerde solidariteitsinitiatieven en religieuze gemeenschappen actief in de stad, zoals: een evangelisch-protestants initiatief, Islamitische initiatieven, een moskee,... . Initiatieven die materiële hulp bieden in de vorm van voedselbedeling, tweedehandskledij, babyspullen,... maar ook psychosociale hulp in de vorm van nabijheid, de ruimte voor een babbel, het organiseren van activiteiten,... .

Religieuze solidariteitsinitiatieven zonder geformaliseerde samenwerkingen

Binnen de Vilvoordse context is het evenzeer belangrijk om ook de religieuze en levensbeschouwelijke solidariteitsinitiatieven te erkennen die niet of slechts beperkt op de doorverwijslijst van het sociaal huis staan en amper tot geen samenwerking of contact hebben met de stad en het sociaal huis. Deze initiatieven en organisaties zijn soms minder zichtbaar doordat ze onder andere vanuit gemeenschappen en gebedsplaatsen georganiseerd worden of treden minder op de voorgrond, naar de brede bevolking en het beleid toe, maar kunnen evenzeer erg aanwezig zijn en een belangrijke impact hebben op de eigen gemeenschap. Het religieuze middenveld in Vilvoorde is evenwel eerder beperkt en gesloten, wat voor een erg andere context zorgt dan in Gent.

Diverse beleidscontexten

In de relatie tussen het Sociaal Huis/ lokaal sociaal beleid en het religieuze middenveld speelt het armoedebeleid een grote rol, zoals hierboven uitgebreid gekaderd werd. In de stad Vilvoorde valt dit onder de paraplu 'Zorg en Welzijn', waarin zowel domeinen en instanties zoals het Sociaal Huis, gezondheid, Huis van het Kind,... in vervat zitten als doelgroepen zoals personen met een handicap, senioren,... . (Vilvoorde, 2024).

Daarnaast zijn er nog andere beleidsdomeinen die specifiek op het religieuze middenveld invloed uitoefenen. Zo is er het Vilvoordse gelijke kansen- en integratiebeleid dat in een andere dienst vorm krijgt, namelijk 'Gelijke Kansen'. Hierbij is levensbeschouwing één van de centrale thema's, waaronder ook het interlevensbeschouwelijk platform valt, waarbij de stad en verschillende levensbeschouwingen en religies in dialoog treden met elkaar. Hierbij ligt de focus niet specifiek op solidariteit en concrete initiatieven, het wordt breder opgevat:

“Het Interlevensbeschouwelijk Platform (ILP) brengt de erkende levensbeschouwelijke gemeenschappen met vestiging in Vilvoorde samen. Het Interlevensbeschouwelijk Platform wil de dialoog en samenwerking tussen de verschillende levensbeschouwingen in Vilvoorde stimuleren en wil een brug zijn tussen de verschillende gemeenschappen, de stad en de bredere Vilvoordse samenleving. Ze beschouwen de verschillen binnen de levensbeschouwingen als een verrijking en organiseren verschillende activiteiten die open staan alle Vilvoordenaars”

(Stad Vilvoorde, z.d.)

Centrale thema's waarrond gewerkt wordt, zijn: Réveil, Wereldlichtjesdag, interlevensbeschouwelijke wandeling, waardige uitvaart,... (Stad Vilvoorde, z.d.).

Heel wat religieus geïnspireerde solidariteitsinitiatieven balanceren bijgevolg ook hier tussen diverse beleidsdomeinen en stadsdiensten in. Wat de gevolgen van deze gelaagdheid in de praktijk inhouden, voor de samenwerking en relatie tussen de stad, het OCMW en RLS'en, zal duidelijk worden in de volgende rapporten.

Besluit

Twee verschillende stedelijke contexten werden in dit rapport onder de loep genomen, met een focus op het eigen lokaal sociaal beleid in relatie tot het religieuze middenveld. Om deze specifieke contexten te begrijpen werd er eerst een brede historische schets gebracht, waarin bovenlokale wetgeving en kaders de basis vormden om vervolgens op de lokale contexten van Gent en Vilvoorde te kunnen inzoomen en deze beter te kunnen begrijpen. Daarna leerden we beide steden beter kennen op demografisch vlak maar ook op vlak van hun lokaal sociaal beleid en de relatie met religieuze solidariteitsinitiatieven. Hieruit kan geconcludeerd worden dat Gent en Vilvoorde twee erg verschillende steden zijn op diverse vlakken. Gent kent een uitgebreid en evoluerend sociaal beleid met een sterk verankerd middenveld, terwijl Vilvoorde nog meer zoekende is naar een beleid om zich als stad en sociaal huis te verhouden tot het middenveld en andere partners.

Gelijklopend zijn nochtans wel de uitdagingen waarmee beide steden en het lokaal middenveld geconfronteerd worden, waardoor samenwerking tussen formele en informele actoren zich opdringt. In de oorzaak waarom deze samenwerking nodig is, verschillen de steden ook niet van elkaar en andere steden. Binnen de regionaal geldende (Vlaamse) logica's, uiteengezet in de historische schets, zijn er in beide steden mensen die lokaal niet of onvoldoende geholpen kunnen worden door seculiere welvaartsstaatsinstellingen. Denk maar aan mensen zonder geldige verblijfsdocumenten of mensen die dakloos zijn, maar ook inwoners die specifieke hulpvragen hebben op psychosociaal of materieel vlak, botsen vaak op grenzen bij het OCMW. Hulp- en dienstverlening dient dan vaak in de richting van laagdrempelige solidariteitsinitiatieven gezocht te worden, dewelke vaak (historisch en door groeiende diversiteit) vanuit een religieuze inspiratie handelen. Ze zijn vaak op domeinen actief en vervullen noden waar overheidsgestuurde hulp tekortschiet.

Hoe er bijgevolg met deze hulpvragen en uitdagingen omgegaan wordt verschilt in beide steden, zo valt op te maken uit beide contextschetsen. We leerden het lokaal sociaal beleid in beide steden beter kennen en vernamen hoe de steden beleidsmatig de rol van het - religieuze - middenveld bij materiële en immateriële hulpverlening vormgeven. Dit vormt een belangrijke basis om de inzichten over doorverwijzing, de rol van brugfiguren en financiering, die onderzocht werden in deze twee stedelijke contexten, in de opeenvolgende rapporten goed te kunnen vatten.

Tegelijkertijd maken deze contextschetsen ook verschillende vragen los, zoals hoe deze beleidskeuzes in de praktijk worden gebracht? Hoe worden beleidskaders en convenanten in de dagdagelijkse praktijk ervaren door de OCMW's met hun beleidsmedewerkers en maatschappelijk werkers, de vrijwilligers van religieus geïnspireerde solidariteitsinitiatieven en door de hulpvragers zelf? Dit zijn een aantal prangende vragen die in de volgende rapporten centraal zullen staan rondom de thema's: doorverwijzing, de rol van brugfiguren en financiering.

Dit eerste rapport heeft jullie alvast laten kennismaken met de twee onderzoekscontexten en vormt de basis om je te kunnen verdiepen in het vervolg van het drieluik.

Bibliografie

- Andreotti, A., Mingione, E., & Polizzi, E.** (2012). Local welfare systems: A challenge for social cohesion. *Urban Studies*, 49(9), 1925-1940 & Kazepov, Y. (2008). The subsidiarization of social policies: Actors, processes and impacts: Some reflections on the Italian case from a European perspective. *European Societies*, 10(2), 247-273
- Belgisch Staatsblad - Programmatorische Federale Overheidsdienst Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding en Sociale Economie.** (2007). *Rondzendbrief betreffende de wet tot wijziging van de wet van 26 mei 2002 betreffende het recht op maatschappelijke integratie, tot aanmoediging van de inspanning die een openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn levert voor de integratie van daklozen*. Geraadpleegd via https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/article_body.pl?language=nl&caller=summary&pub_date=07-06-11&numac=2007002090
- Burgerplicht.** (z.d.). *Burgerplicht*. Geraadpleegd via <https://www.burgerplicht.be/>
- Cedes.** (z.d.). *GBO eerstelijnszone BRAVIO 2022-2025*. Geraadpleegd via <https://cedes-ed.org/>
- Dean, H.** (2015), *Social rights and human welfare*. London: Routledge.
- De Bie, M.** (2015). *Sociale agogiek: een sociaal-pedagogisch perspectief op sociaal werk*. Ghent: Academia Press
- De Corte, J., Roose, R., & Vandenbussche, J.** (2019). Het lokaal bestuur en het recht op maatschappelijke dienstverlening: de governance-benadering als hefboom voor sterke partnerschappen met informele actoren. In *Sociaal schaduwwerk: over informele spelers in het welzijnslandschap*. (pp. 275-285).
- Demaerschalk, E., Vermeir, E., Hermans, K.** (2022). *Dak- en thuislozentelling eerstelijnszone BRAVIO*. In Leuven. https://www.kuleuven.be/lucas/nl/Publicaties/publi_upload/2022-rapport-daklozentelling-bravio.pdf
- De Swaan, A.** (1988). *In Care of the State. Health Care, Education and Welfare in Europe and the USA in the Modern Era*. Cambridge: Polity Press.
- De Wilde, M., Vandenbroucke, F., Cantillon, B., De Bie, M.** (2016). *40 jaar OCMW en bijstand*.
- Dewanckel, L. et al.** (2024). Revisiting the role of social work in the substantial realisation of social rights in local welfare systems: transforming and changing the rules of the institutional game? *Social Policy & Administration*, published online.
- Gal, J., Köngeter, S., Vicary, S.** (2019). *The settlement movement revisited: a transnational history*. Bristol: Policy Press.
- Geirnaert, K.** (2023). *Toekomstmodel materiële hulp*. [Presentatieslides].
- Gent Samen Solidair.** (z.d.) *Samen zijn we Gent Samen Solidair*. Geraadpleegd via <https://gentsamensolidair.be/over-ons/>
- Hermans, K.** (2024). *Sociaal werk op de eerste lijn in (r)evolutie. Het recht op maatschappelijke dienstverlening*. [Powerpoint-slides]. Geraadpleegd op 18 maart 2024.
- Kessl, F.** (2009). Critical reflexivity, social work, and the emerging European post-welfare states. *European Journal of Social Work*, 13(3), pp. 305-317.

Stedelijke contexten onder de loep

KRAS vzw. (z.d.). KRAS Gent vzw. Geraadpleegd via <https://krasgent.be/info-2/>

Lister, R. (2004). *Poverty*. Cambridge: Polity

Lister, R. (2007). Inclusive citizenship: Realizing the Potential. *Citizenship Studies*, 11(1), 49-61.

Lorenz, W. (2016). Rediscovering the Social Question. *European Journal of Social Work*, 19(1), 4-17.

Maes, S. et al. (2024). Faith-Based Organizations. *International encyclopedia of civil society*, 1-8.

Morel, N. (2007). From subsidiarity to 'free choice': Child-and elder-care policy reforms in France, Belgium, Germany and the Netherlands. *Social Policy & Administration*, 41(6), 618-637.

OCMW Gent. (2008). Wijk en gebiedswerking OCMW Gent. [Powerpoint-slides]. Geraadpleegd op 16 april 2024 via <https://www.kenniscentrumvlaamsesteden.be/samenwerken/gebiedsgericht/documents/presentatie%20ocmw%20gent.pdf>

OCMW Gent (z.d.). *Subsidieovereenkomst tussen het OCMW van Gent en KRAS vzw - Voor coördinatie en ondersteuning van de KRASdiensten - voor werkingsjaren 2023-2025. (Convenant).*

Pauly, R., Verschuere, B. & De Rynck, F. (2019). *Bestuurlijke tradities onder druk? Survey onderzoek naar de verhouding tussen middenveld en overheid in Vlaanderen*. Geraadpleegd via CSI Flanders: Bestuurlijke_tradities_onder_druk_-_verhouding_middenveld_en_overheid.pdf

Ranci, C. (2010). *Social Vulnerability in Europe*. London: Palgrave Macmillan.

Turner, B. (2016). 'We are all denizens now: on the erosion of citizenship', *Citizenship Studies*, 20(6-7), 679-692.

Roets, G., Kessl, F., Lorenz, W. (2024). New charity economy and social work: reclaiming the social dimension of public life in the context of changing welfare rationales. *Social Work & Society*.

SAMOO (z.d.). *Circulaire voedselhub*. Geraadpleegd via <https://www.saamo.be/vlaams-brabant/project/curculaire-voedselhub/>

SAMOO (2023). *Toegang tot voeding: Samen helpen we iedereen aan gezonde voeding*.

Sociale Kaart (z.d.). *Stad Gent - Dienst Welzijn en Gelijke Kansen*. Geraadpleegd via <https://www.desocialekaart.be/fiches/505220/algemeen>

Stad Gent (2022). *De Gemeenteraad: Besluit Toekomstmodel en kwaliteitskader materiële noodhulp - Goedkeuring*.

Stad Gent: Stadsmonitor (2023). *Evolutierapport Armoede Gent*.

Stad Gent (2023). *Gent tegen armoede*. Geraadpleegd via <https://stad.gent/nl/samenleven-welzijn-gezondheid/ocmw-gent/gent-tegen-armoede>

Stad Gent (Gent in Cijfers). (2024). *Armoede-indicatoren Gent - Rapport armoede Gent*. Geraadpleegd via https://gent.buurtmonitor.be/jive?report=rap_arm_ind_v_02122020

Stad Gent (Hoeveel in) (2024). *Meer Gentenaars met wortels in migratie*. Geraadpleegd via <https://hoeveelin.stad.gent/tendensen/wortels-in-migratie/>

- Stad Gent** (z.d.). *Diensten Samenleven, Welzijn en Gezondheid*. Geraadpleegd via <https://stad.gent/nl/openingsuren-adressen/trefwoord/diensten-samenleven-welzijn-en-gezondheid>
- Stad Vilvoorde** (2018) *Bestuursakkoord*. Geraadpleegd via <https://www.vilvoorde.be/bestuursakkoord>
- Stad Vilvoorde** (2024). *Sociaal Huis*. Geraadpleegd via <https://www.vilvoorde.be/sociaal%20huis>
- Stad Vilvoorde: Stadsmonitor** (2023). *Vilvoorde in vogelvlucht*. Geraadpleegd via <https://gemeente-stadsmonitor.vlaanderen.be/gemeente-vogelvlucht?gemeente=Vilvoorde>
- Stad Vilvoorde** (z.d.). *Interlevensbeschouwelijk platform*. Geraadpleegd via <https://www.vilvoorde.be/interlevensbeschouwelijk-platform>
- Stad Vilvoorde** (z.d.) *Regierol sociale economie*. (z.d.). Geraadpleegd via <https://www.vilvoorde.be/regierolsocialeconomie>
- Stad Vilvoorde** (z.d.). *Vilvoorde in cijfers - Armoede*. <https://vilvoorde.incijfers.be/dashboard/armoede>
- Stad Vilvoorde** (z.d.) *Vilvoorde - Stad in teken van vernieuwing*. Geraadpleegd via <https://www.vilvoorde.be/file/download/384/5791734289A611816E4A62DD9E2F700B>
- Stad Vilvoorde** (z.d.). *Zorg en welzijn*. Geraadpleegd via <https://www.vilvoorde.be/zorg-en-welzijn>
- Turner, B.** (2016). 'We are all denizens now: on the erosion of citizenship', *Citizenship Studies*, 20(6-7), 679-692.
- Van Damme, D.** (1985) "Arbeid en armenzorg: Elementen voor historisch onderzoek naar de functies van de openbare armenzorg in België gedurende de eerste helft van de 19de eeuw", *Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis* 39, 209-233.
- Van Damme, D.** (1985). Arbeid en armenzorg: Elementen voor historisch onderzoek naar de functies van de openbare armenzorg in België gedurende de eerste helft van de 19de eeuw. *Handelingen-Koninklijke Zuid-Nederlandse maatschappij voor taal-en letterkunde en geschiedenis*, 39, p. 214.
- Villadsen, K.** (2007), The emergence of 'Neo-Philanthropy': A New Discursive Space in Welfare Policy?, *Acta Sociologica*, 50(3), 309-323.
- Watson, N., McKie, L., Hughes, B., Hopkins, D. and Gregory, S.** (2004). '(Inter)dependence, needs and care: The potential for disability and feminist theorists to develop an emancipatory model', *Sociology*, 38(2), pp. 331-50.
- Zamora, D.** (2017). De l'égalité à la pauvreté. Les reconfigurations de l'assistance et les transformations de l'État social belge (1925-2015). Editions de l'Université Libre de Bruxelles, coll. Sociologie et Anthropologie.

Over de auteur

Silke De Troyer

Doctoraatsonderzoeker

Silke studeerde in 2020 af aan de Universiteit Gent met een master in het sociaal werk. Aansluitend startte Silke als doctoraatsonderzoeker bij het onderzoeksproject van 'Soligion' en ging ze een 'joint-PhD' aan met de Universiteit Gent en de Universiteit Antwerpen. Haar onderzoek spitst zich specifiek toe op de doorverwijs- en financieringsrelaties tussen OCMW's en religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven.

Gerelateerde publicaties

- De Troyer, S. (2024). Rapport 2: Een doolhof van doorverwijzingen? Een inkijk in de doorverwijsprocessen tussen lokale OCMW's en het - religieuze - middenveld. www.soligion.be.
- De Troyer, S. (2024). Rapport 3: Wat met wederkerigheid? Over financieringsrelaties en andere vormen van wederkerigheid tussen OCMW's en religieus & levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven. www.soligion.be.
- Van Wymeersch, E., & De Munck, B. (2024). *God in de welvaartsstaat: religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteit in Vlaanderen*. Acco.

SOLIGION